

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Špela Strašek

Matriarhat kot egalitarnejša oblika družbe in družine v odnosu do žensk

Diplomsko delo

Ljubljana, 2017

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Špela Strašek

Mentorica: prof. dr. Alenka Švab

Matriarhat kot egalitarnejša oblika družbe in družine v odnosu do žensk

Diplomsko delo

Ljubljana, 2017

Zahvala

Zahvaljujem se svoji družini, ki me je vedno vzpodbujala, stala ob strani in veliko prispevala k mojemu celotnemu študiju.

Zahvaljujem se svoji mentorici prof. dr. Alenki Švab za vse strokovne nasvete, veliko razumevanja, potrpežljivosti in pomoči pri izdelavi diplomske naloge.

Zahvaljujem se Oskarju in vsem prijateljem, ki so mi vedno stali ob strani ter mi na kakršenkoli način pomagali skozi celotni študij.

Matriarhat kot egalitarnejša oblika družbe in družine v odnosu do žensk

Tradicionalne patriarhalne norme so v družbi in družini vzpostavile hierarhičen odnos med moškim in žensko. Ideologija tradicionalne družine v moderni družbi je žensko locirala v zasebno sfero, moškega pa v javno, posledično pa se je tako oblikoval manjvreden položaj žensk. V moderni družbi je kot normativni model veljala nuklearna družina in kljub velikim spremembam na področju družinskega življenja, smo tej dogmi priča še danes. »Alternativa« patriarhalnemu sistemu je matriarhat, ki je po mnenju antropologa J. J. Bachofna, bil vodilni sistem že v grški družbi, iz njega pa se naj bi kasneje razvil patriarhat. Matriarhat je družbena oblika, ki predstavlja prijazen in egalitaren družbeni ter družinski sistem. Matriarhalno ljudstvo Mosuo na jugozahodu Kitajske je eno izmed redkih še živečih primerov, kjer ne obstajajo tradicionalni družinski sistemi, saj je spolna praksa ločena od družinskega življenja. Ljudstvo Mosuo temelji na enakopravnih človeških odnosih, s čimer razbijajo ideal dvostarševske nuklearne družine, saj le-ta pri njih ni temeljni vzorec organiziranja stabilnih družin. Zaradi svobodnejše družinske prakse in vrednot so lahko vzor za zahodni svet.

Ključne besede: matriarhat, patriarhat, družina, zakon, egalitarnost.

Matriarchy – egalitary form of society and family in relation to women

In our society and the family, traditional patriarchal norms established hierarchal relationships between a man and a woman. The ideology of the traditional family in modern society located or better yet forced women into the private sphere and men into the public, therefore women gained a less worthy position. In a modern society a nuclear family was considered a normative model and despite big changes in the area of family life, this dogma is still witnessed today. An "alternative" to the patriarchal system is matriarchy, which was, in the opinion of the anthropologist J. J. Bachofen, the leading system already in the Greek society and was later on the key point for the developement of patriarchy. Matriarchy is the social form that represents a friendly and egalitary social and family system. Mosuo people in Southwest China are an example of the matriarchal system among the people and are one of the few living examples, where there are no traditional family systems, because the sexual love is separated from the family life. Mosuo is based on equal human relationship, breaking the ideal of a two – tiers nuclear family, as it is not the fundamental way of organizing a stable family. The concept of matriarchy is more friendly and egalitary, at the same time it is also a good role model for the western world, as it represents different and more liberal family conditions and values.

Key words: matriarchy, patriarchy, family, marriage, egalitarinity.

KAZALO

1 UVOD.....	6
2 DRUŽINA.....	8
2.1 RAZVOJ MODERNE DRUŽINE.....	9
2.2 OD MODERNE K POSTMODERNI UREDITVI DRUŽINE.....	12
3 PATRIARHAT.....	14
4 MATRIARHAT.....	16
4.1 MIT O MATRIARHATU.....	16
4.2 MATRILINEARNOST.....	17
4.3 MATRIARHALNO LJUDSTVO MOSUO.....	17
4.3.1 KRALJESTVO ŽENA IN DRUŽINE.....	18
5 DISKUSIJA.....	21
6 SKLEP.....	26
7 LITERATURA.....	28

1 UVOD

Ideologija patriarhata je dolgo posegala v družinsko življenje, kjer se je vzpostavila hierarhija med spoloma. V moderni meščanski družini se je »izoblikoval« model nuklearne družine, ki je veljal za naravno in univerzalno. Dominacija enega spola (moškega) nad drugim (ženskim) se je pojavila predvsem s pojavom privatne lastnine, s čimer pa lahko povežemo tudi pojav patriarhata. Sociologinja Judith Stacey je institucijo nuklearne (heteroseksualne) družine kritizirala kot prisilno monogamijo, kjer se vzpostavljajo koncepti zvestobe (Stacey 2015). Ti so povezani s patriarhalnim družbenim sistemom, kjer so se oblikovala razmerja po načelu hierarhičnih odnosov, posledično pa so si moški s svojim dominantnim odnosom podrejali ženske. Mnogo avtorjev je s svojimi raziskavami predpostavljalo, da je bil matriarhat izvorna oblika oblasti, iz njega pa se je kasneje razvil patriarhat.

V svoji diplomski nalogi sem orisala relacijo odnosa med moškim in žensko, ki se je vzpostavil skozi zgodovino družbe in družine. V nalogi sem poudarila patriarhalno ureditev družbe, saj sem skozi njo prikazala približno 2000 let staro tradicijo, ki je v družbi in družini sejala neenakosti med spoloma. Osredotočila sem se na eno izmed redkih matriarhalnih ljudstev - Mosuo in orisala značilnosti življenja v matriarhatu. S pomočjo sekundarnih virov sem skozi študijo matriarhalnega ljudstva Mosuo skušala prikazati, da je ureditev družbe po načelu matriarhata egalitarnejša oblika družinske skupnosti. Sorodstvena linija, ki je organizirana po matrilinearnosti in kjer je odsotnost očetovske sorodstvene linije, v zahodni družbi ni vzpostavljena v praksi. Skozi študijo matriarhata želim poudariti njihovo družinsko in družbeno pravo, ki temelji na enakopravnosti, in ravno zato J. Stacey temu sistemu pravi »kraljestvo žena in družine«. Zahodna družba bi lahko v matriarhalnem ljudstvu raziskala premise, ki bi lahko sovpadali z našo družinsko in spolno ureditvijo sistema. To bi morda spremenilo oziroma uravnavalo družbene in družinske prakse. Prav tako sem predstavila drugačne oblike družinskega življenja, od tradicionalne in nuklearne družine do pluralizacije družinskih oblik, ki so produkt postmoderne družbe.

Cilj naloge je orisati matriarhalno družinsko življenje, kjer je spolna praksa ločena od družinskega življenja, in predpostavljati, da bi v postmodernejši družbi, kjer se že vpeljujejo podobne spremembe, to bilo boljše. Razmisliti velja, ali je matriarhat bolj primerna družbena ureditev za žensko in človeške razmere kot pa patriarhalni koncept, še posebej kar zadeva materinstvo. Izpostavila sem problematiko patriarhata skozi družinski sistem, hkrati pa kritično predstavila, da je v zahodni družbi, nuklearna družinska oblika univerzalna, le-ta pa ima zaradi

patriarhalne ideologije o urejenosti družinskih in spolnih vlog, veliko pomanjkljivosti. Skozi študijo matriarhalnega ljudstva sem vzpostavila ideološki izziv glede spolne in zakonske ureditve. Pomembno se mi je zdelo, da izpostavim dejstvo, da na svetu ne obstajajo zgolj družbe, ki so bile včasih izrecno patriarhalne kar lahko vidimo tudi v družinski ureditvi – nuklearni, ampak da obstajajo družbe, ki živijo po matriarhalnem sistemu. Skozi diplomsko nalogo sem tako želela orisati etnično ljudstvo Mosuo, ki bi lahko bilo zgled za zahodni svet, saj predstavljajo drugačno življenje – bolj prijazno in srečnejše. Pomembno je dejstvo, da se lahko ženska v matriarhatu osebno razvija kot subjekt in ni in nikoli ni bila zatirana, kot je to bila pod tiranijo patriarhata.

V diplomski nalogi sem zastavila teze, ki sem jih s pomočjo sekundarnih virov ovrednotila. Uporabila sem deskriptivno metodo študije domače in tuje literature, ki je povezana s temo diplomskega dela. S pridobljenim teoretičnim znanjem sem v poglavju diskusija strnila svoja dognanja in refleksijo.

TEZE:

- Socialno in družinsko življenje v matriarhalni ureditvi družbe temelji na medsebojnem spoštovanju.
- Matriarhat je družinski sistem, kjer je spolna praksa ločena od družinske, le-to pa predstavlja izziv normalnim in tradicionalnim družinskim praksam.
- Matriarhat temelji na bolj egalitarni medsebojni skrbi (vzgoji) za družino in otroke ter delitvijo družinskega dela, kar pomeni, da je ženski in otroku bolj prijazen kot patriarhat.

2 DRUŽINA

Družina je institucija, ki se nenehno spreminja, ob tem pa imajo različni avtorji svoje predpostavke o tem, kaj družina je in kakšna je njena ureditev. V sociologiji poznamo veliko definicij o družini, prav tako pa različne koncepte in pristope, ki prispevajo k razumevanju družine. »Družino v sociološkem terminu opredelimo: »kot področje bio-socialne reprodukcije s poudarkom na socialni reprodukciji, kar evocira predvsem afektivno, interpersonalno ali, kot pravijo nekateri, socializacijsko plat reprodukcije« (Rener 1993, 15).

Družina ni le socialna institucija – gledano statično in strukturno, ampak tudi splet odnosov. Pri tem nujno presežemo striktno definirane meje družine kot lokacije oziroma zaprtega izoliranega miljeja. Poleg lokacije ji dodajamo tudi tiste zunanje odnose, ki so za družinske člane osebno pomembni – pomembni drugi (sorodstvo, prijatelji, starši in otroci, ki ne živijo skupaj oz. reorganizirane družine). Njihova kombinacija temelji na načelih simbolne menjave, ki je bistvo zasebnega oziroma družinskega življenja (Švab 2001, 45).

Norme, ki so sprejete v družbi, delujejo normativno in moralno, le-te pa so podkrepjene s socialnimi ukrepi. Definicija družine mora biti distinktivna, saj je pomembno, da zajema vse bistvene dimenzije družine, ki podajajo razlike od podobnih oblik življenja, kot je gospodinjstvo in partnerska zveza. Pomembno je, da je inkluzivna in da ne razlikuje oblike in načine življenja na podlagi ideoloških sodb, prav tako pa je pomembno, da je operativno učinkovita. »Družina je definirana kot skupina oseb, ki živijo v skupnem gospodinjstvu in je sestavljena iz vsaj enega otroka in vsaj ene odrasle osebe, med seboj pa je povezana z zakonsko zvezo ali kohabitacijo« (Rener 2016, 16).

»Gre za subjektivno po izbiri in odgovarjajočim sorodstvenim odnosom po izbiri. Pomeni, da se ne da več (objektivno) potegniti meje med družino in ne-družino, ampak se meje postavljajo subjektivno glede na posameznega člana« (Ule 2000, 53).

Kot pravi Rener (2006, 13), je pomembno, da se vprašamo, kako naj bi definirali pojem družine. Ali naj bo definicija družine omejena na tradicionalno predstavo o starših in otrocih, ki skupaj živijo v družinskem gospodinjstvu? Ali torej ne bi bilo bolje govoriti o družinskih gospodinjstvih, sorodstvenih strukturah ali domačih življenjskih skupnostih, če želimo zaobjeti vso raznolikost načinov družinskega življenja?

2.1 RAZVOJ MODERNE DRUŽINE

»Ženska dela v družini, za družino; docela ji žrtvuje vse, kar je v njej najboljšega; vzgaja otroke; skupaj z možem živi njegovo življenje« (Sieder 1998, 129).

V drugi polovici 18. stoletja so se začele dogajati spremembe na področju družine. V predindustrijski družbi je prevladovala patriarhalna skupnost, kjer se je vse vrtelo okrog dela in ekonomije. V zgodnji fazi modernizacije se je oblikovala moderna – meščanska družina, kjer se je vzpostavil primat moškega spola nad ženskim. »Patriarhalnost je bila značilna tudi za seksualno življenje, kjer so dvojna merila skrbela za podporo etabliranim normam o lastništvu in dedovanju lastnine« (Ule in Kuhar 2003, 49). V meščanski oziroma moderni družini se je zgradila ločnica med družino in ekonomsko sfero, kar je povzročilo umik družine iz družbe. Z industrializacijo je moški vstopil v delovno razmerje izven gospodinjstva, torej v javno sfero, medtem ko je bila ženska locirana v zasebno sfero, tam pa je bila njena primarna vloga skrb za otroke in gospodinjstvo (Hrženjak 2007).

Družinsko življenje v meščanski družini je izoblikovalo »notranji prostor«, kar je pomenilo individualizacijo posameznikov. Ta proces je imel velike ideološke posledice, kjer se je na eni strani oblikovala podoba ženske kot gospodinje v zasebnem prostoru ter na drugi strani podoba moškega kot neustrašne osebe v poslovnem življenju. Ženske so bile prikrajsane za delovanje v javnosti in celotni družbi. Zaradi lociranja v zasebno sfero se je vzpodbujala artikulacija žensk, saj so bile zaradi družbene neenakosti prikrajsane za sodelovanje v družbenih, kulturnih in političnih odnosih. »V vlogi vzgojiteljic svojih hčera so matere »omejevale« bodoče generacije žensk na naloge in lastnosti, ki so bile deklarirane kot ženske. Spolni značaji – ideološko jedro meščanske patriarhalnosti – so se v teku 19. stoletja razširili daleč prek meja meščanstva« (Sieder 1998, 269). Materinstvo je postalo represivna patriarhalna institucija in ne zgolj spolno izkustvo ženske, saj so se skozi družbeni pritisk realizirale zgolj skozi materinstvo. Švab (2001, 14) pa pravi, da se ravno ta nevarnost materinstva v družinskem kontekstu, ženske naredila finančne odvisne od moških, le –to pa jih je porinilo v tiranijo lastne reproduktivne biologije. Ženske so postale zatirani spol, posledično pa so postale ekonomsko odvisne od moških v družini. Zaradi dominantnega položaja pa so si »zvišali« avtoriteto nad žensko, ker je imel moški produktivno funkcijo v družini, ženska pa reproduktivno. Zaradi vse večjega razkola med javno in zasebno sfero so se oblikovale tudi na videz »naravne« spolne vloge, ki so

predpostavljale razmerje moči med moškim in žensko. Ideologija tradicionalne družine je postala nuklearna družina, kjer se je vzpostavil avtoritativen odnos moških do žensk. Ženske so bile izključene iz civilne družbe in oblikoval se je njihov manj vreden položaj. Renner (v Oakley 2000, 282) pravi, da je »konstruiranje gospodinje imelo v razredni dinamiki 19. stoletja prav posebne namene, moški so prispevali k dohodku družine saj je ženska bila izključena iz trga delovne sile, pozabljen pa je bil tisti del dohodka, kjer je prispevala tudi gospodinja s svojim delom doma in vzgojo otrok«.

»Moški je skrb v družini dojel predvsem kot obveznost do otroka in soproge, medtem ko je bilo skrbstveno delo v družini zlasti v materialnem smislu. V simbolnem smislu predstavlja zanesljivost, trdnost in manj čustvene vloge v odnosu do otroka in žene« (Renner 2000, 297). Žena je predstavljala družino v hiši, v zasebnosti, medtem ko jo je moški reprezentiral v javnosti. Moškim je bil odprt svet zunaj doma predvsem kot možnost zaposlitve, medtem ko so bile ženske omejene na dom. S tem je ženska postala ekonomsko odvisna gospodinja in nezaposlena, moški pa je, kot že omenjeno, vzdrževal celotno družino (ženo in otroka). Delitev vlog po spolu je bil družinski ideal v 18. in 19. stoletju, nadaljeval pa se je tudi kasneje in ponekod velja še danes (Hrženjak 2007).

Konec 1960 se je »izoblikovala« standardna teorija družine, katere predstavnik je bil funkcionalist T. Parsons. Njegova predpostavka je bila, da je nuklearna družina edina legitimna oblika družinske ureditve, ki predstavlja družbeno funkcionalen družinski model. Glavna vloga v družbenem sistemu je po njegovem mnenju ravno družina. Nuklearna družina je ekonomska enota, kjer moški izraža svojo dominantnost nad žensko, ta dominanca pa vpliva tudi na vzgojo otrok. (Sieder 2007).

»Moderna definicija družine je bila tako omejena na družbene vloge v družini in predstavlja prevladujoč model, strukturiran po spolu. Oblikovala se je idealno tipska podoba nuklearne družine, kjer je oče zaposlen, mati pa gospodinja in skrbi za otroka. On je bil tudi tisti, ki je napovedal zaton razširjenih družin, ki so bile značilne v predmoderni in predindustrijski družbi« (Renner v Renner in drugi 2006).

Nuklearna družina je bila prevladujoč družinski sistem v moderni družbi, kjer je družina temeljila predvsem na reproduktivni funkciji ženske. Kot pravi Švab (Švab 2011), biološka dimenzija ni obstajala sama po sebi, ampak je bila družbeno interpretirana in obstaja le prek njene družbene percepcije. Materinstvo ni bila le biološka vloga ženske, ampak družbena: »Od vzgoje in socializacije prek socialne terapije do materialnega upravljanja družine in družinske

ekonomije. Da bi lahko opravljala svojo družbeno vlogo (realizirala svojo socialnost), je morala biti ženska določena s svojim nasprotjem – naravo« (Švab 2011, 110).

»Pojmi romantične ljubezni so najprej zajeli meščanske skupine, potem pa so se razširili v večino družbe« (Giddens 2000, 33). Zakonska zveza je v meščanstvu doživela preobrazbo, saj je ljubezen izpodrinila ekonomski interes. Potrebna je bila zakonska zveza, ki je veljala kot temelj javne podobe družine. Starši so vzgajali otroke v duhu družinskih vrednot, prav tako pa so svoje otroke želeli poročiti v skladu z družbenimi pravili. Giddens je moderno družino opredelil kot produkcijsko enoto, kjer poroka predstavlja brezpogojno predpostavko za obstoj družine (Giddens, 2000). Zakonska ljubezen ni temeljila na ljubezni in seksualnosti. Ženska je imela malo pravic, prav tako pa se je od nje pričakovalo, da bo zvesta in nedolžna z vstopom v zakon. Pomembno dejstvo je, da tudi otroci niso imeli veliko pravic, saj niso bili priznani kot individuum oziroma subjekt. Težnja k »zakonski« družini je predstavljala primat v moderni družbi in družino predstavljala kot temeljno družbeno institucijo. Zakon je predstavljal družbeno ekonomsko determinanto, ki se je krojila v družini in bila trdna oblika družinskega življenja. »Motiv za zakon so bile ekonomske ter politične zveze dveh družin, ki so jih sklepali očetje in v katerih naj bi se rodili otroci z legalnimi pravicami. V tradicionalno patriarhalni družini se računa potomstvo izključno po moški – očetovi liniji. Žena je v določenem smislu tujka v družini, rodilni stroj« (Bergant 1981, 109).

Potrebno je poznati zgodovino moderne družine, saj skozi njo lahko nadalje opredelimo in razumemo kasnejši razvoj družinskega sistema. Problematiko tradicionalne patriarhalne družine v moderni meščanski družini je pomembno izpostaviti, ravno zaradi njenih premis in idealov, ki jih v današnji družbi veljajo še danes. »Zgodovina moderne družine ima tako večpomensko vlogo. Socialna zgodovina, ki je doživela razcvet konec 1960-ih let, ponuja vrsto novih vedenj o vsakdanjem (družinskem) življenju v preteklosti« (Švab 2001, 49).

»Predstava o tem, da je nuklearna družina prevladujoča družinska oblika sodobnih družb, je široko sprejeta, zato se druge oblike dojemajo kot »nenavadne«, »odklonske« ali celo kot patološke. Predstave o nuklearni družini so tako močno ukoreninjene v moralnih, medijskih in političnih, »družinskih diskurzih«, da si ti zlahka jemljejo moč razsojanja, kaj je normalna družina, kaj še sprejemljiva in kaj že nedopustna« (Renner 2002, 21).

2.2 OD MODERNE K POSTMODERNI UREDITVI DRUŽINE

V letu 1950 se je na trgu delovne sile začel dogajati preobrat, saj so ženske po drugi svetovni vojni začele vstopati na trg delovne sile. Pomemben premik v družbi se je zgodil zlasti za ženski spol, saj so se začele vključevati v javno življenje, najbolj v proces izobraževanja in trg delovne sile. Ženske so se vrnile na področje produktivnega dela, a kljub »enakopravnosti« glede vključevanja v javno sfero, vrnitev ni bila pod enakimi pogoji kot za moške, saj je bila še vedno vidna diskriminacija pri zaposlovanju in izobraževanju. Zakoreninjena neenakost med spoloma je bila še vedno vidna, saj se je izražala v horizontalni in vertikalni segregaciji trga dela (Hrženjak, 2007).

»Meščanski vzorec družine je proizvedel svojo antitezo: meščansko feministično kritiko omejevanja žensk in prve boje žensk za pravico do družbene in politične udeležbe« (Sieder 1998, 37). Konec 60. letih prejšnjega stoletja se je pojavila kritika in dekonstrukcija enostranske interpretacije nuklearne družine, ki jo je zagovarjal T. Parsons. »Tradicionalne »spolno določene vloge« in model »meščanske družine« so se sicer v poznih šestdesetih letih znašli v vse hujšem navzkrižnem ognju psihološko in sociološko osveščene kritike. Žensko gibanje je terjalo enakopravnost spolov in zahtevalo njeno uresničitev v okviru demokratizacije »zasebnih« področij življenja« (Sieder 1998, 235).

Klasična nuklearna družina, ki je veljala za tradicionalno univerzalno, je počasi začela upadati. Kritiko ideologije o nuklearni družini so polemizirala feministična gibanja, ki so nasprotovala patriarhalni ureditvi življenja žensk, ki je bilo omejeno na zasebno sfero. Imela so veliko vlogo pri spreminjanju družinskega življenja. Glavne teze feminističnega gibanja so bile: emancipacija žensk, njihov osebni razvoj, ki je bil skozi patriarhat prezrt, ustvarjalnost, samostojnost in svoboda pri družbenem ter osebem življenju. Feminizem je kritiziral žensko podrejenost, ki izhaja iz pozicioniranja žensk v zasebno sfero, prav tako pa je kritiziral ideologijo nuklearne družine kot univerzalne. Ženske so z zaposlitvijo želele doseči relativno neodvisnost od moža, saj so začele delati zase, pri tem pa so se aktivno vključevale v družabno življenje (Hrženjak 2007).

V osemdesetih letih se je začel trend pluralizacije družin in družinskega življenja ter s tem povezana vprašanja o definiranju družine. »Interpretacijam sprememb v kriznem diskurzu v sedemdesetih (bile so sicer redke) je sledil obrat k poskusom zajeti raznovrstnost družinskega

življenja in danes je prav raznovrstnost družinskih oblik izhodišče v sociološkem definiranju družine« (Švab 2010, 345). Pluralizacija družinskih oblik in načinov družinskega življenja je predstavljala bolj enakopravno, kulturno in spolno raznoliko obliko, kot je to bila v moderni. Velika sprememba je bila, da so imele ženske možnost do individualne izbire. Ideološka predstava o moderni nuklearni družini je počasi začela upadati in nastopila je postmoderna oblika družine, kjer se spreminjajo družinske vrednote in življenje v družini.

Družina kot družbena institucija je v zadnjem času doživela veliko preobrazbo, predvsem v spremembah družbenih delitev dela vlog v družini in spolni delitvi dela. Spremenili so se vidiki in oblike družin ter družinskega poteka. Kot normativni model je bila vse do postmodernih sprememb postavljena nuklearna družina, kar pa sociologija družine že nekaj časa predstavlja kot kritično. Nuklearna družina še vedno predstavlja normativni model ureditve družinske skupnosti.

Pomemben dejavnik skozi pluralizacijo družin je tudi vse manjši poudarek na zakonski zvezi, saj poroka ni več, tako kot v moderni družini, družbeno predpisana. »Oblikovanje novih partnerskih razmerij, ki temeljijo na demokratičnem odnosu, so reflektivna in predstavljajo prestrukturiranje zasebnosti ter preobrazbo intimnosti« (Giddens 2002, 12). Starševstvo, ki je včasih temeljilo na biološki vlogi, danes pomeni predvsem vključevanje družbenih pogojev, ki privedejo do pojava socialnega starševstva. Le-to se pojavlja v družinah, ki so reorganizirane, istospolne itd., kar pomeni, da otroka lahko vzgojita dve odrasli osebi, ki pa nista nujno v partnerskem, zakonskem razmerju in ne živita skupaj. »Ideja starševstva se je tudi ločila od ideje skupnega prebivališča in ni več nujno povezana s seksualnostjo. Starša nista nujno povezana v partnersko razmerje« (Švab 2010, 344).

Skozi spremembe družinskega življenja se predvsem izpostavlja ideologija družinskega življenja, ki predstavlja odmik od moderne (nuklearne) družine k raznovrstnosti družinskih oblik in načinov družinskega življenja. Spremembe ne težijo k ukinjanju moderne družine, ampak ohranjanju družine kot temeljne družbene institucije.

3 PATRIARHAT

»Žena je enaka slugi, le imeni sta drugi« (Pateman 2016, 152).

Patriarhat je družbena ureditev, kjer v družbi in družini dominira moški spol. Pomeni manifestacijo moškega spola nad ženskim, posledično tudi nad otrokom in celotno družino. Patriarhalna identiteta je bila najbolj dejavna in problematična v družini, saj je moški predstavljal avtoritativni odnos nad ženskim spolom. Patriarhat se kot socialna ureditev v družbi ohranja že več kot 2000 let, a kljub osamosvajanju in egalitarnim spremembam se patriarhat, za razliko od 19. stoletja, ko je bil javen, danes kaže predvsem kot skrit/prikrit.

Struktura moči v patriarhalni ureditvi postavlja moški spol kot superioren, ženski spol pa mu je podrejen. V patriarhalni ureditvi družine in družbe je bila pomembna poroka in njena svetost, vse to pa so pogojevali z obstojem družine. Posledica tega je v patriarhalni družbi bila domestifikacija ženske, saj je bila ta, zaradi večje družbene moči moškega, postavljena v sekundarni položaj. V patriarhalni družbi so spolne vloge in spolno razlikovanje pogojeni oz. upravičeno določeni z biološkimi razlikami med spoloma, s čimer se ohranja patriarhalno razmerje moči. Parsons je razvil tezo, da ima moški v družini in družbi instrumentalno vlogo, ženska pa ekspresivno. Moški zaradi vloge oskrbovalca družine dobi na dominantni vlogi in očetovska avtoriteta se legitimizira, ženska pa opravlja funkcijo matere, saj ima vse lastnosti, ki so za to potrebne (tj. toplino, čustveno podporo, občutek varnosti). V patriarhalni družbi ženska ni bila priznana kot subjekt in je bila v odvisnem ekonomskem položaju.

»Njihova identiteta je tako univerzalno zožena na družino. Ne na katerokoli družino, ampak na »njegovo« družino. In univerzalna zgodovina je potemtakem zožena na »njegovo« zgodbo« (Šabec 2004, 296).

»Patriarhi so si želeli zagotoviti potomstvo in dediče posesti po njihovi lastni krvni liniji – zato pa so začeli marsikje zapirati žene v hiše ter omejevati njihovo družabno življenje in svobodo gibanja« (Bergant 1981, 40). Moč patriarhata se je v družini izražal skozi zatiranje žensk, kjer so materinstvo obrnili tako, da je kot gospodinjstvo »nevidno«. Zatiranje žensk je velikokrat vodilo v psihično in fizično nasilje, kar pa posledično pomeni, da je bil neposredno zlorabljen tudi otrok, ali pa je bilo nasilje posredno izvršeno tudi nad njim. Moški so bili v družbi, javni sferi avtonomni posamezniki, od njih se ni pričakovalo, da bo imel veliko angažiranost v družinskem in spolnem življenju.

»Za otroško oz. roditeljsko pravo je bilo značilno, da je uveljavljalo in priznavalo le patriarhalni tip družine, zasnovan na oblasti moža in očeta. Skladno z zakonom, starša v odnosu do otroka nista bila enakopravna, saj je otrok vedno prevzel priimek očeta, otroka je zastopal oče, ki je odločal o njegovi vzgoji in morebitnem izobraževanju. Zunaj zakonske zveze rojeni otroci niso bili enakopravni otrokom, rojenim v zakonu« (Rener 2006, 49). V patriarhalni ureditvi družine so dečke vzgajali v aktivne, sposobne, samostojne in samozavestne moške, medtem ko so deklice bile pogosto zatiran subjekt s strani vzgoje staršev. Dečki so bili favorizirani, prevzeli so vzorce svojega avtoritarnega očeta kot edine pravilne, medtem ko so hčerke od svojih mater prevzele vlogo gospodinje ter matere.

Simone De Beauvoir je v svoji knjigi *Drugi spol* prispevala velik del razumevanja spolnih razlik med moškim in žensko. V večini kultur se koncepti moškosti in ženskosti definirajo opozicionalno, pri čemer se ženske prikazuje predvsem kot drugačne od moških, ki so ideal. (Kristan 2005). Moški so predstavljali ideal v družbi, prav tako pa so moški predpostavljali, da so oni tisti, s katerimi se je začel nastanek civilizacije. Patrilinearnost je pomenila priznanje otroka po očetovski liniji in ravno očetovstvo je bilo pogojeno z nastankom civilizacije ter velik dosežek moškega spola. »Tako svet kot predstava sveta sta moško delo, saj ga opisujejo s svojega vidika in ga zamenjujejo z absolutno resnico« (De Beauvoir 1999, 211).

4 MATRIARHAT

Matriarhat je družbena in družinska ureditev, ki predstavlja egalitarno in svobodno obliko skupnosti, kjer so naravne razlike med spoloma spoštovane in čaščene. V matriarhalni ureditvi ne obstaja hierarhično razmerje moči med spoloma, ampak gre za družbo, ki je prijazna v odnosu do žensk in družine. Ženska je v patriarhalnem sistemu, ki je bil in še ima tendence vladajočega sistema v globalni družbi, podrejena, medtem ko je v matriarhalnem sistemu enakopravna moškemu spolu. Sodobne matriarhalne študije obravnavajo obstoječa ljudstva in družbe, ki živijo v matriarhalni družbi, le-te pa temeljijo na vzorcih preteklosti in sedanosti. Obstoječi matriarhat je prisoten v delih Azije (Mosuo, Minangkabau, Khasi, Garo, Meghalanga), Afrike (Akan, Kaybles) in Amerike.

»Egalitarni matriarhat je najvišji model enakopravnih človeških odnosov, ženske so bile spoštovane voditeljice, otroci so bili vzgajani kolektivno, poleg tega pa se žensk ni dominiralo preko spolnosti. V matriarhalnih družbah ni nadzora nad ženskim spolnim vedenjem, tiranije devišstva, vzgoja otrok pa je vezana na materino družino. Ženska ima večjo moč odločanja in se ne seli k moškemu« (Šuštaršič 2005, 70–72).

4.1 MIT O MATRIARHATU

V sredini 19. stoletja je Johann Jakob Bachofen napisal delo *Myth, Religion and Mother Right*, kjer je na področju zgodovine in kulture preučeval matriarhalno študijo in materinsko pravico. Izhajal je iz argumenta, ki je temeljil na ženskih boginjah iz grške mitologije (Amazonke), kjer so imele ženske pomembno vlogo kot matere in v osrednji družbeno-kulturni vlogi. Bil je mnenja, da so bile ženske tiste, ki so »vladale« v zgodnjem času civilizacije, sorodstvo pa naj bi od začetka bilo urejeno po matrilinearni liniji. »Lewis Henry Morgan je v knjigi *Ancient Societies* opisoval družbo Severno ameriških Irokezov, v kateri so imele ženske veliko višji status, in na podlagi svojih dognanj povzel, da je patriarhat v evoluciji človeških družb nastal šele s stalno naselitvijo in nastankom večjih količin osebne lastnine« (Šuštaršič 2005, 71).

Antropološka raziskovanja trdnih dokazov o tem, da je v zgodovini obstajal matriarhat, niso nikoli ravno potrdile. Večina študij matriarhalno kulturo povezuje z razvojem poljedelstva, ki je bil povezan z naselitvijo. »Ko so se dokončno naselili tudi moški, so moške zveze z borbami in nasiljem zatrle matriarhalno kulturo« (Bergant 1981, 172).

4.2 MATRILINEARNOST

Ljudje živijo v velikih klanih, kjer imajo izključno načela matrilinearnosti, kar pomeni, da je sorodstvo priznано po materini liniji. Ime klana in vse ostale družbene pozicije, politični nazivi gredo skozi materino linijo. Matrilinearni klan sestoji iz treh generacij žensk: »klan mater«, njenih hčera, njenih vnukinj in direktno povezani moških (bratje od matere, njeni sinovi in vnuki). Hiši, kjer ženske živijo skupaj (matere, hčere in vnukinje), pravijo »the clan-house«, kjer živijo tudi po tem, ko se poročijo. »Temelj tega družinskega sistema je iniciacijski obred, ki ga ob zrelosti opravijo dekleta in fantje; takrat dekleta dobijo svojo sobo, imenovano cvetna soba (flower chamber), fantje pa ne« (Stacey 2015, 69). Najpomembnejše je dejstvo, da imajo ženske moč do razpolaganja z blagom klana in pooblastila, moč ter nadzor nad vsemi viri prehrane. Te karakteristike, poleg matrilinearnosti in matrikacije, dajejo ženskam močno pozicijo, da so te družbe matriarhalne (Goettner-Abendroth 2004).

4.3 MATRIARHALNO LJUDSTVO MOSUO

Približno 56.000 ljudi živi okoli jezera Lugu, ki se nahaja na jugozahodu Kitajske (Stacey v Kuhar 2015). Gre za redko etnično ljudstvo Mosuo kjer imajo družinski sistem urejen po načelu matriarhata. Njihova družba je simetrična, saj temelji na strpnosti in avtonomiji moškega ter ženskega spola. Sreča je pri tem ljudstvu definirana kot možnost, da živijo v harmoniji in v družbi, urejeni po matrilinearnem sorodstvu. Ultimativni pomen življenja v tem svetu je ohranjati družinsko harmonijo. Judith Stacey temu etničnemu ljudstvu pravi »živeči fosil«, izgubljen v sodobnem svetu. Mosuo so karakterizirani kot zadnje matriarhalno ljudstvo, kot utopični mir na zemlji, katerega vrednoti sta svobodna ljubezen in harmonija (Stacey v Kuhar 2015).

Ženske so v matriarhalni družbi zelo cenjene, spoštovane; njihova verovanja temeljijo na ponovnem rojstvu, reinkarnaciji, saj so ravno one tiste, ki podaljšujejo in omogočajo življenje v klanu. Človeški obstoj po njihovem ni nič drugačen kot cikel narave, saj sledi enakim pravilom. Nikoli se ne bo v matriarhalni skupnosti zgodilo, da bi »preferirali« en spol od drugega, da bi bil drug spol boljši/šibkejši od drugega, kot je to praksa v patriarhalni družbi. Na

ekonomski ravni je matriarhalna skupnost družba, ki temelji na agrikulturi. Ozemlje in hiša sta last klana, nimajo privatnih posesti, ženska pa je po večini tista, ki ima moč razpolaganja nad virom prehranjevanja. Na politični ravni je matriarhat egalitarna družba konsenzov (Goettner-Abendroth 2004).

4.3.1 KRALJESTVO ŽENA IN DRUŽINE

»Veliko ljudi verjame, da otrok potrebuje oba spola. In zagotovo so posamezni primeri, ki to potrjujejo. /.../ Ampak, pomembno je dejstvo, da kategorije ne določajo obnašanja« (Dnevnik 2011).

Ljudstvo Mosuo ima družinski sistem, kjer ločujejo seksualnost in družinsko življenje. Zakonska zveza v njihovi družbi ne predstavlja temelja in univerzalne institucije, prav tako pa v večini primerov nimajo monogamne zakonske zveze. So etnično ljudstvo, ki temelji na sistemu razširjene družine, kjer dvočlanska družina ni ideal. *Zun Hun*, »walking marriage« (Stacey v Kuhar 2015) oziroma »hodeči zakon« je posebnost Mosuojev, saj njihov zakon ne predstavlja takšne oblike zakona, kot ga poznamo v zahodnem svetu. Pri njih ne obstajajo t.i. individualne poroke, saj kljub temu, če se med seboj moški in ženska poročita, ne bosta živela skupaj in vzgajala otrok. Moški gre ponoči v hišo, kjer živi njegova žena, domov pa se mora vrniti zgodaj ob zori. Moški imajo pravice in dolžnosti v hiši kjer živijo, torej v hiši svoje mame, ampak ne v hiši kjer ima ljubimko, saj je tam le gost. Svoji zvestobi se ne odpovedo z vstopom v (zakonsko) zvezo, saj je ravno zvestoba in svoboda pri njih vrednota, ki lahko deluje tako pri starševstvu kot v ljubezni. Ljudstvo Mosuo nima besede za moža oziroma ženo, ampak poznajo besedo 'azhu', ki pomeni prijatelj. »Hoja« oziroma »sese« je njihova zakonska ureditev, ki pomeni nočne obiske moških. Ženske od moških ne pričakujejo zvestobe, zaobljub, prav tako pa od njih ne pričakujejo, da si bodo z njimi delili njihovo premoženje (Stacey v Kuhar 2015).

Matriarhalna družba je družba sporazuma, saj se oče in mati oziroma mož in žena vseeno snideta, ko je potrebno govoriti o družinskih zadevah, čeprav ne živita skupaj. Dominacija enega spola nad drugim pri njih ne predstavlja bistva, saj vedno poteka dogovor oziroma konsenz. V matriarhalnem klanu moški nima vezi s svojim otrokom oziroma otrokom svoje žene, saj si ne delita istega klana oziroma imena. Ljudstvo Mosuo so družba brez očetov, porok in razvez, torej družba kjer nuklearna družina ne obstaja. Moški skrbi za svoje nečake in si je bližje z njimi kot s svojimi otroki. Biološki oče v večini primerov ni znan, ali pa ni deležen

pozornosti. »Matriarhalni moški« skrbi za svoje nečake/inje v smislu družbenega očetovstva. Vlogo očeta torej igrajo vsi, ki so del njihovega odraščanja. V ljudstvo Mosuo ni stigme, ker so očetje otrok poznani kot strici, kot pravi Stacey (Stacey v Kuhar 2015) imajo obrnjeni vlogi zahodnjaškega očeta in strica. Bratje svojih mlajših sester skrbijo za nečake in nečakinje, ki izpopolnjujejo vlogo socialnega očeta. »Biološki strici so funkcionalni očetje in od tu prihajata skrbstveno razmerje in stabilnost« (Stacey v Kuhar 2015, 15). Biološko očetovstvo nima »smisla« za ljudstvo Mosuo, saj dojemajo očetovstvo kot socialno funkcijo. Biološki starš (moški) ima lahko odnos z otrokom svoje ljubimke, partnerice, a otroka lahko zgolj obiskuje in mu prinaša darilo. V matriarhatu ni nujno, da je ženska biološka mama, da je lahko poznana in priznana kot mama. Bistvo ljudstva Mosuo je, da se materinstvo prakticira kot skupno materinstvo, v sorodstvu med mamo, babico in teto. Matriarhat spoštuje materinstvo kot biološko dejstvo in ni izrabljeno, kot ga je izrabil patriarhat za reprodukcijo. Otroci, ki se rodijo zvezi »hodečega zakona«, vedo samo, kdo je njihova mati (Goettner-Abendroth 2004).

V matriarhalni družini ljudstva Mosuo matere svoje hčere ne vzgajajo v duhu, da morajo rojevati otroke, tako kot je to značilnost patriarhalne družine. Moški ljubimci ne pritiskajo na svoje ženske, da si želijo otroka oziroma, da se vključijo v spolne aktivnosti, če za to niso razpoložene. V tem ljudstvu zakonska zveza ni pogoj za ljubezen. Izražajo svobodnejšo obliko seksualnosti; čeprav se v večini primerov ne poročajo, imajo močno emocionalno življenje. Praksa »tiesese« ločuje romantično ljubezen in seksualnost, starševstvo ter reprodukcijo in je bolj napredna od pozne moderne transformacije intimnosti, ki jo je utemeljil Giddens. Ljudstvo Mosuo ima večjo spolno enakost od katerikoli drugih ljudstev heteroseksualne intimnosti, ki bi jo lahko feministke kjerkoli dosegle. Tradicionalne Mosuo spolne prakse so urejene izključno z obojestransko željo, ki je lahko vir ljubezni ali pa zgolj želja po druženju.

V zgodovini so se družbe razlikovale tudi po tem, koliko partnerjev sta lahko imela moški ali ženska. V prazgodovini lahko vidimo, da je obstajala poligamija in poliandrija, kjer je dovoljevala tako moškim, kot ženskam pravico do več partnerjev. Ravno poliandrija je v zahodnem svetu redka, ženske se zanjo ne odločijo, v ljudstvo Mosuo pa ta praksa partnerske skupnosti obstaja. Kot pravi Stacey je zvestoba napačno ozaveščena v zahodnem svetu, saj bi bilo prav da bi se zvestoba re-definirala v smislu, da bi pomenila integriteto in zaupanje, oziroma spoštovanje zaobljub, ki si jih damo med seboj (Stacey v Kuhar 2015). Pomembna je harmonija in stabilnost družinskega sistema, kjer ni norma potreba po reprodukciji in trgu.

Ko je Mosuojsko dekle pripravljeno in dovolj staro, da stopi iz varstva svojih mater in sorodnikov, povabi fanta v svojo sobo. Dekle ne potrebuje partnerja, da bi lahko imela družino

oziroma dom. Njena odločitev je, ali bo povabila partnerja v svojo sobo zaradi ljubezni ali ne, pri izbiri partnerja dekleta ne upoštevajo starost, družbeni status, etnično pripadnost in premoženje partnerja. Tisto kar je najbolj pomembno je svobodna volja, tako moškega kot ženske (Stacey v Kuhar 2015). Ljudstvo Mosuo je poznano kot kraljestvo družine, kjer v družbi niso sprejete ideološke norme o tem kakšno družinsko življenje naj bi družine imele. V večini se ne poročajo in ravno zato pri njih ne poznajo ločitev in stigme, ki so jo npr. otroci v zahodnem svetu deležni, ko imata ločene starše. Mosuo prakticirajo zakonske zveze oziroma prakse, saj jim je pomembna družinska varnost, ki pa se z vstopom v zakonsko zvezo lahko izjalovi. Ravno zato, ker poroka ni vzpostavljena v praksi, pri njih ni ločitev, sirot in vdov oziroma vdovcev. Koncept zvestobe je za njih neprimeren in nepotreben, prav tako pa ljubosumje dojemajo kot nekaj nasilnega, saj ljubosumnost pomeni sramoto in vdor v posameznikov individualni/zasebni prostor.

Nikogaršnji socialni status ni obsojen na uspeh ali neuspeh njihovih ljubezenskih življenj ali porok, izbranih ali organiziranih. V družinskem sistemu brez zakona otroci niso nezakoniti, ni nezakonskih otrok, ne ostanejo brez očeta ali mame. Mosuo trdijo, da »hodeči zakon« traja dlje kot drugi zakoni, saj ustvarjajo malo virov za nastanek konflikta (Stacey v Kuhar 2015). Ljudstvo Mosuo ločuje starševstvo in ljubezen, in ravno ta »posebnost« jih prikazuje kot primer prakse, kjer starševstvo ni pogojeno z ljubeznijo in zakonom. Ločujejo želje (ljubezen, romanca, spolnost) in družinsko življenje. Skrb in starševstvo, torej družinsko življenje so dnevne dejavnosti, medtem ko pod nočne dejavnosti sodita ljubezen in spolnost. Temeljijo na sodelovalni skrbi za družino in otroke, in ravno to predstavlja njihovo osnovo zavezo. Matriarhalni sistem je lahko dober vzor za zahodni svet, saj pri ljudstvu Mosuo ne obstaja zgolj en način organiziranja družin, prav tako pa sami menijo, da je njihov sistem stabilnejši.

5 DISKUSIJA

»Spreminjanje avtoritarnih odnosov v družini, spreminjanje na tradicionalni avtoriteti patriarhalne družine temelječih norm in vrednot v demokratične odnose in vrednote je ena najtežjih nalog današnje družine« (Vogrinčič 1998, 175).

V diplomski nalogi sem prikazala, kako se je razvijala moderna družina v zahodnem svetu in kako se razvija še danes; od tradicionalne nuklearne družine in do pluralizacije družinskih oblik. Skozi patriarhalni ustroj sem želela prikazati, da je to sistem, v katerem so bile ženske dolgo časa zamoščane in niso imele svobode v družbi in ne v družini. Skozi svoje teze sem patriarhalni sistem kritično ovrednotila in problematizirala družinski sistem, ki predpostavlja, da je nuklearna družina tradicionalno univerzalna. Pluralizacija družinskih oblik se odmika od dominantne ideologije patriarhata in se nagiba k svobodnejšim ter enakopravnejšim družinskim oblikam. Matriarhat je primer družinskega sistema, kjer ne vlada neenakost med spoloma in kjer ženski spol ni bil in ni zatiran oziroma postavljen v podrejen položaj. Skozi matriarhalno ljudstvo Mosuo sem primerjala njihovo družinsko prakso in tradicionalno patriarhalno ter prišla do ključnih ugotovitev, ki sem jih utemeljila na podlagi zastavljenih tez. Skušala sem predstaviti subkulturo zahodnemu družinskemu življenju, kjer v večini ni monogamnih (zakonskih) zvez, in kjer zakon ne predstavlja univerzalne institucije.

V ljudstvu Mosuo imajo tako moški kot ženske možnost prostora individualizacije, v patriarhalnem sistemu ženskam to ni bilo omogočeno. Pomembno je vprašanje kako se naj ženska osebnostno razvija, če je v družini in družbi vlada(la) dominanca moškega spola. V sistemu matriarhata so bolj urejena razmerja znotraj družine, saj odnosi temeljijo na enakopravnosti in demokratičnosti. V ospredje sem postavila apriorno razmišljanje o starševstvu in zakonski zvezi, saj menim da so na tem področju potrebne diskontuitete.

- Socialno in družinsko življenje v matriarhalni ureditvi družbe temelji na medsebojnem spoštovanju.

Socialno in družinsko življenje v matriarhalni ureditvi družbe je v večji meri nagnjeno k medsebojnemu spoštovanju kot v patriarhalni družbi. Skozi sam proces zgodovine je bila ženska locirana v zasebno sfero, posledično pa so ženskemu spolu bile odvzete družbene pravice in ni bila spoštovana. Takšne primere lahko vidimo še danes, predvsem v družinah, kjer v večini dominirajo moški. Matriarhat je družba, kjer so dobrine proizvedene po načelu enakopravnosti, kar pomeni, da njihova družba temelji predvsem na skupnem konsenzu vseh prebivalcev. Kljub temu da so v matriarhalni družbi ženske tiste, ki vodijo večino socialnih, ekonomskih in kulturnih praks, odnosi temeljijo na enakopravnosti. Ni dominacije enega spola nad drugim, obstajajo zgolj pravila, ki se jih ljudje držijo. Prebivalci tukaj delujejo vzajemno z družbenimi pravili, kar pomeni, da obstajajo norme recipročnosti, ki temeljijo na združitvi razširjenega klana. V matriarhalni ureditvi tako ne opazimo, da bi zaradi večjega razmerja moči in »bogastva« posledično prišlo do hierarhije v družbi. Kljub temu da v večini primerov posele vodijo ženske, se moški prav tako vključujejo v dejavnosti in niso postavljeni v podrejen položaj. V matriarhatu ne izrabljajo moč, da bi pri tem vzpostavili družbeno neenakost, kot je to izrabil patriarhalni sistem in se sam postavil na pozicijo dominantnega spola. Matriarhalna kultura spoštuje naravo in biološke razlike med spoloma, kar je v nasprotju s patriarhalno izkoriščevalsko pozicijo. V matriarhatu vlada kraljestvo ljubezni in spoštovanja, medtem ko v patriarhatu zavestno vladanje in podrejanja, discipliniranje. Matriarhalno ljudstvo Mosuo, kjer so ženske zelo cenjene in spoštovane, moški in ženska pa sta na enaki ravni, bi lahko bilo zgled za zahodno družbo. Njihov način medsebojnega spoštovanja in življenja bi lahko razumeli kot razvoj novih vrednot, ki bi temeljile na osebnem zadovoljstvu in ljubezni med spoloma.

- Matriarhat je družinski sistem, kjer je spolna praksa ločena od družinske, le-to pa predstavlja izziv normalnim in tradicionalnim družinskim praksam.

Izziv družbi, kjer je jedrna in nuklearna družina tista, ki še vedno najbolj ureja reprodukcijo človeka, je matriarhalni družinski sistem. Izziv je predvsem postavljen v kontekst, kako lahko otroci, brez vzgoje svojega oziroma prisotnosti biološkega očeta, vseeno odrastejo v odraslo, zdravo in zrelo osebo. V svoji analizi sem se uprla na raziskave Judith Stacey, ki govorijo o izzivu ideologije o normalni družini in o tem, kako bi izkoreninili predsodke o drugačnih družinskih oblikah in vrednotah. Eno izmed teh je ravno matriarhalno ljudstvo Mosuo, ki predstavlja drugačen model družinskega življenja, kot je ta v zahodni družbi. V njihovem načinu življenja se spolna praksa in družinsko življenje ločujeta.

»Hodeči zakon« je značilnost matriarhalne družbe, saj poroka pri njih ni univerzalna in večvredna institucija, kot je to (bila) v zahodnem svetu. Raziskovalci ravno zato predpostavljajo, da je ta družba primer egalitarnejše in svobodnejše družbe. Pri njih koncept monogamije skorajda ne obstaja oziroma je to svobodna odločitev posameznika. Družba tukaj dovoljuje posamezniku imeti tolikšno število partnerjev, kot si jih le-ta sam želi. Glede teze lahko izpostavim, da bi bilo potrebno razmisliti o konceptu poligamije, kajti zahodna družba je še vedno močno nagnjena k diskriminaciji tega koncepta, saj je monogamija ena in edina prava oblika ureditve partnerske oz. spolne skupnosti. Zvestoba, ki si jo partnerja zaprisežeta ob sklenitvi poroke in monogamne zveze, bi morala pomeniti zaupanje. Ker pa se to v večini primerov izkrivi, nastaja tukaj problem nezadovoljstva ljudi in nespoštovanja zaobljub, ki jih zaprisežejo ob sklenitvi poroke. Pomembneje bi bilo, da bi se raje posvetili družini in zaščiti otrok, na drugi strani pa tudi svoji intimnosti. V javnosti je še vedno izpostavljena monogamna zveza, ki je v današnjem času krivec za veliko razvez in razno zaradi nezvestobe se vzpostavlja družinska nestabilnost.

Preko te teze sem hkrati skušala predstaviti, da poroka ni univerzalna institucija, ki bi bila superiorna in prioriteta za otroke in odrasle. Ker smo priča pluralizaciji družinskih oblik, je potrebno gledati bolj odprto, se bolj nagibati k družinskim oblikam, ki bodo uspešne pri vzgoji otrok. Ravno ljudstvo Mosuo predstavlja primer, kjer so družinske zveze bolj stabilne od družin v zahodnem svetu, kjer za stabilnost še vedno velja dvočlanska družina, ki temelji na seksualnosti. Njihovo partnersko razmerje ne temelji na poroki oziroma skupnemu življenju. Brez porok oziroma zakonske zveze posledično ni ločitev, sirot prav tako pa kot najpomembnejše izpostavljam, da ni otrok brez družinske varnosti, saj za njih poskrbijo matere

ali drugi sorodniki. Morda bi morali premisliti, da bi postal veljaven družinski sistem, ki ne bi temeljil samo na spolni dvojici in spolnemu paru, ki je osnova v družinski zakonodaji.

S pluralizacijo družinskih oblik se je redefiniralo tudi partnersko razmerje. »Ideja starševstva se je tudi ločila od ideje skupnega prebivališča in ni več nujno povezana s seksualnostjo. Starša nista nujno povezana v partnersko razmerje« (Švab 2010, 344) Kot pravi Švab se na področju partnerskega razmerja dogajajo spremembe, saj starševstvo in partnerstvo nista nujno pogojena.

- Matriarhat temelji na bolj egalitarni medsebojni skrbi (vzgoji) za družino in otroke ter delitvijo družinskega dela, kar pomeni, da je ženski in otroku bolj prijazen kot patriarhat.

Raziskovalci matriarhalnih ljudstev ne pravijo ljudstvo Mosou in drugim zaman »kraljestvo žena in družine«. Spolna hierarhija v matriarhatu ne obstaja kot v patriarhatu, kjer je ženska bila tista, ki je skrbela za družino in družinsko delo, moški pa predstavljal preskrbovalca družine. Skozi različne oblike in teorije družin sem analizirala, da so v matriarhatu vloge v družini pravično razporejene. Matriarhat temelji na bolj egalitarni medsebojni skrbi za družino in otroke ter delitvijo družinskega dela, saj je spolna hierarhija v družbi nekako še določena, s tem pa tudi prvotni lik materinskosti v tradicionalni obliki. Družinsko življenje in skrb za otroka – starševstvo in ekonomsko (poljedelstvo in agronomija) so dnevne dejavnosti, medtem ko sta ljubezen in spolnost nočni dejavnosti. Spolna praksa je ločena od starševstva in ti dejavnosti nimata skupnih dejavnosti.

V svoji tezi zgolj predpostavljam, da matriarhalni princip vzgoje bil bolj egalitaren, korak k temu pa bi že naredili, če bi samo za vzgled vzeli matriarhalno ureditev. V matriarhalni ureditvi je ženska tista, ki je najbolj odgovorna za skrb otroka, moški pa je odgovoren za sestrine otroke. To je družba, kjer starševstvo ni povezano z biološko vlogo očetovstva. Matriarhalni princip vzgoje je primernejši že z vidika samega režima, saj pri njih ne obstaja stroga vzgoja dečkov in deklic, kot je obstajala v patriarhatu in moderni meščanski družini. Ker tukaj ženska ni zatirana pod moško dominanco, tako ni deležna psihičnega in fizičnega nasilja, posledično pa tega niso deležni niti otroci, za kar v zahodnem svetu ne moremo trditi. Kljub temu, da patriarhat ni viden v tolikšni meri kot včasih, je ta še vedno prisoten v nekaterih družinah, prav tako pa so tudi otroci deležni takšne vzgoje. V preteklosti so dečke vzgajali dečke v aktivne in sposobne ter samostojne moške, medtem, ko so deklice bile pogosto zatirane in bile vzgojene za bodoče gospodinje ter matere. Lahko rečem, da matriarhat ne pozna tovrstne vzgoje in superiorne vloge

enega spola nad drugim. Prav tako je bilo za patriarhalni način vzgoje značilen avtoritativen stil vzgoje, kjer otrok ni imel veliko svobode, velikokrat pa je bil tudi fizično kaznovan. Tega v matriarhatu ni, saj velja za družbo svobodnega duha in temu primerna je tudi vzgoja otrok, kjer ni pomemben spol ampak zgolj način odraščanja, ter kvaliteta odnosa starš - otrok.

6 SKLEP

»Družina je zares mrtva, če s to oznako razumemo družinski sistem moderne, ki ga sestavljata preskrbovalec (moški) in gospodinja (ženska) – poročen par z otrokom. /.../ Čas je, da na truplu tega sistema izvedemo avtopsijo in njegov nemirni duh položimo k počitku« (Dnevnik, 2011).

Tradicionalno ljudstvo Mosuo ima izjemno veliko lepih lastnosti, predvsem kar zadeva družino. Na svetu redko najdemo takšno družbo, kjer bi družinsko življenje bilo urejeno po matrilinarni liniji sorodstva. V tej družbi vlada konsenz kar zadeva družino, hkrati pa obstaja enakost med ženskim in moškim spolom, ki je vidna tako v družbi kot tudi družini.

O matriarhatu lahko govorimo kot o družbenemu pojavu, ki pa v zahodni družbi ni bil nikoli univerzalen, se pa te prakse uresničujejo v nekaterih delih sveta. Matriarhat pomeni družbeno prioriteto žene in matere, prav tako pa pomeni bolj enakopravno obliko družinske skupnosti. Zmotno je prepričanje, da pomeni družbeno vladanje žene, saj so odnosi v matriarhatu egalitarni in temeljijo na konsenzih, ki jih sprejemajo tako moški kot tudi ženske. Patriarhalna ureditev družbe in družine je pomenila velik prelom v zgodovini človeštva, saj je s svojim »vladanjem« zamejila odnose med spoloma in tako žensko postavila v podrejen družbeni položaj. Nuklearna družina je nepravilna v odnosu do ženske, saj je žensko postavila v neenakopravni položaj v družini in družbi. Patriarhalna nuklearna družina je zaradi »tiranskega« odnosa povzročila fizično in verbalno nasilje nad žensko, kar je posledično utrpel tudi otrok. V preteklosti so že Amazonke veljale za tiste poglavarke znotraj družbe in družine, ki niso klonile pod moško nadvlado in mnogi jih opisujejo kot predpodo matriarhata. Če se ženska ne poroči, ni nad moško prevlado, in zato jih obravnavajo kot grožnjo, prav tako pa se moškim ne zagotavlja rodovna kontinuiteta, če ne vedo kdo je njihov otrok.

Pomembno je poznati zgodovinsko hierarhične odnose med spoloma, saj le tako lahko vidimo celovito sliko o samih razmerjih v družbi. Skozi primerjavo patriarhalne in matriarhalne ureditve družine sem v diplomski nalogi prišla do ugotovitev, da so bistvene razlike, ki za žensko v matriarhalni ureditvi pomenijo lažje in boljše življenje, prav tako pa tudi za moškega. Tudi če patriarhat ni primat v današnji družbi, ga je kljub temu še vedno zaznati (čeprav prikrite fragmente), zato je nujno potrebno opustiti patriarhalno podobo žene in matere. Pomembna je zavest, da je družina v matriarhalni ureditvi bolj prijazna ženski, kar pa vpliva tudi na kasnejšo vzgojo samega otroka in njegove socialne ter emocionalne rasti. Predvsem se mi je zdel problematičen kontekst, da kljub pluralizaciji družinskih oblik, zahodna družba še vedno

dojema dvostarševsko nuklearno družino kot primat, normativni model. S takšno miselnostjo težko vzpostavimo nove prakse, ki bi pomenile korenito družbeno spremembo na področju družinskega življenja. Prav tako se mi zdi pomembno izpostaviti, da zakon ni edina institucija, kjer bi se urejalo starševstvo. A skozi pluralizacijo že lahko vidimo maritalne spremembe, kjer se ločuje partnerstvo od starševstva, upada pa tudi število porok. Na podlagi matriarhalnih študij se lahko razvije nova matriarhalna, egalitarnejša oblika družbe: matriarhalna politika. V diplomski nalogi sem želela kritično ovrednotiti koncept patriarhata in njegovo miselnost zakonske zveze in partnerstva, ki se je najbolje kazal v moderni meščanski družbi, kjer se je na podlagi izoblikoval nuklearni model družine. Skozi to sem želela predstaviti matriarhat, kjer so intimni odnosi in skrbstvena razmerja za razliko od zahodne družbe pluralizirana in predstavljajo izziv za našo družbo. Menim, da bi lahko osvobodili zahodno družbo od ortodoksno represivne definicije klasičnih družin, ki krepijo ideologijo družine oče, mati in otrok. V družbi velja prepričanje, da otrok potrebuje očeta in to dokazovanje je zgolj posledica javne politike. V ljudstvu Mosuo temu ni tako in ravno zato so dober zgled za vzpostavljanje nove družinske politike, kjer ne poznajo poveljevanja vrednot, ki nam najbrž zaradi vpliva cerkvenih vrednot in njenih dog, veleva da zaprisežemo enemu človeku zvestobo. Pri ljudstvu Mosuo je sistem ravno obraten, saj zvestobo definirajo drugače.

Potrebne so spremembe, kjer bi se zvestoba lahko dojemala kot osvoboditev in samostojna ter svobodna izbira. Pomembni sta kvaliteta vzgoje, blaginja in varnost, s čimer so povezani dobri simetrični/ enakopravni človeški odnosi, kjer bi otroci bili deležni sodelovalne vzgoje staršev. Pomembno dejstvo je, da so v zahodnem svetu samske matere predstavljane kot »poškodovane« saj je dvostarševska družina kljub spremembam še vedno ideal

Ljudstvo Mosuo se že vrsto let bori z zunanjimi pritiski Kitajske vlade, saj želijo posegati v njihovo življenje, ki se ne sklada z vzorci vzgoje, ki je drugačen od njihovih. Kljub njihovi posegom in vztrajnim ukrepi, ljudstvo Mosuo vztraja in živi po načelu matriarhata, pri tem pa v razmislek ponuja dejstvo, da v družbi ni zgolj patriarhat tisti, ki je imel in še ima premise v družbi in družini. Ravno zaradi družbe, ki je tako prijazna do žensk in celotne družbe in kjer temelji osnovni »bit« na njihovih življenjskih potrebah se mi je zdelo pomembno, da izpostavim njihovo življenje, da bi spoznali, da obstajajo še drugačni načini družinskega življenja, in življenja nasploh.

7 LITERATURA

1. Bachofen, Johann J. 1992. *Myth, religion, and mother right: selected writings of J. J. Bachofen*. Princeton: Princeton University Press.
2. Bergant, Milica. 1981. *Družina – zakon – ljubezen na razpotjih*. Ljubljana: Zavod RS Slovenije za šolstvo.
3. Čačinovič-Vogrinič, Gabi. 1998. *Psihologija družine*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
4. Furlan, Nadja. 2006. *Manjkajoče rebro: Ženska, religija in spolni stereotipi*. Koper: Založba Annales, Univerza na Primorskem.
5. Giddens, Anthony. 2000. *Preobrazba intimnosti*. Ljubljana: *cf.
6. Goettner-Abendroth, Heide. 2009. *Societies of Peace: Matriarches Past, Present, and Future*. Toronto: Inanna Publications and Education.
7. Ivelja Ranka in Blaž Petkovič. 2011. Otroci potrebujejo starše, ne očeta in mame. 30. julij. Dostopno prek: <https://www.dnevnik.si/1042444501> (26. avgust 2017).
8. Jalušič, Vlasta. 1992. *Dokler se ne vmešajo ženske*. Ljubljana: knjižna zbirka Krt 81.
9. Jogan, Maca. 1986. *Ženske in diskriminacija*. Ljubljana: Delavska enotnost.
10. ---, 1990. *Družbena konstrukcija hierarhije med spoloma*. Ljubljana: Fakulteta za sociologijo, politične vede in novinarstvo.
11. Kozmik Vera, Vika Potočnik in Tanja Renner, ur. 1995. *Družine: različne – enakopravne*. Ljubljana: Vitrum.
12. Kristan, Zdenka. 2005. *Materinski mit: Kultura, psihoanaliza, spolna razlika*. Ljubljana: Delta: knjižna zbirka za ženske in feministično teorijo.
13. Kuhar, Metka. 2010. Fluidna avtoriteta – kvalitativna raziskava manifestacij starševske avtoritete v Sloveniji. *Psihološka obzorja* 19 (1): 5–24.
14. Kuhar Metka in Mirjana Ule. 2003. *Mladina, družina, starševstvo*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
15. ---, Tanja Renner in Alenka Švab. 2006. Družina in njene nove podobe. V *Socialni razgledi 2006*, ur. S. Javornik (72–86). Ljubljana: Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj.
16. Kuhar, Roman, ur. 2015. *Stacey v Ljubljani*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
17. Oakley, Ann. 2000. *Gospodinja*. Založba *cf.

18. Parsons, Talcon. 1956. *Family, Socialization und Interaction Process*. London: Routledge und Kegan Paul Ltd.
19. Pateman, Carole. 2016. *Spolna pogodba*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
20. Porter, Marie. 2000. *Motherhood: Power and Oppresion*. CA: Women's Press.
21. Reeves, Sanday, P. 2003. *Women at the Center: Life in a Modern Matriarchy*. Ithaca: Cornell University Press.
22. Rener, Tanja. 1993. Politika materinjenja ali Father Know Best: for Him the Play, for Her the Rest. *Časopis za kritiko znanosti*, XXI (162–163): 15–21.
23. ---, Mateja Sedmak, Alenka Švab in Mojca Urek. 2006. *Družine in družinsko življenje v Sloveniji*. Koper: Založba Annales.
24. Sieder, Reinhard. 1998. *Socialna zgodovina družine*. Ljubljana: Studia humanitatis.
25. Stacey, Judith. 1997. *In the Name of the Family: Rethinking Family Values in the Postmodern Age*. Beacon Press.
26. ---, 2011. *Unhitched: Love, Marriage, and Family Values from West Hollywood to Western China*. Sage. Ž
27. Šabec, Ksenija. 2004. Daleč od vzhoda. *Nova revija* XXIII (261–262): 282–299.
28. Šuštaršič, Maja. 2005. Prazgodovinske reprezentacije žensk in njihove sodobne interpretacije. *Časopis za kritiko znanosti*. 33 (221): 66–76.
29. Švab, Alenka. 1997. Enake ali različne. *Teorija in praksa*. 34 (4): 644–653.
30. Švab, Alenka. 2001. *Družina: od modernosti k postmodernosti*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
31. Švab, Alenka. 2010. *Kdo se boji (raznovrstnost) družin?* *Socialno delo* 49 (5–6): 341–411.
32. Ule, Mirjana. 2000. *Sodobne identitete v vrtincu diskurzov*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.